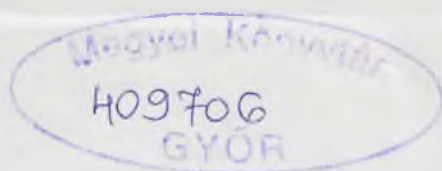

AH 2271

44 2271 17374

A GYŐRI EVANGÉLIKUS SZERETETHÁZ TÖRTÉNETE

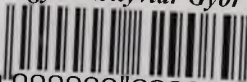
1883 — 1933

ÍRTA:
PÁLMAI LAJOS

NYUG. EV. ESZERESLELKÉSZ,
SZERETETHÁZI TB. IGAZGATÓ

109406

Megyei Könyvtár Győr

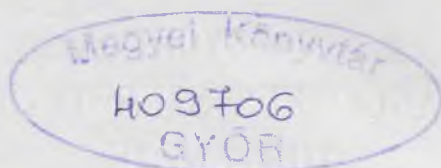
0 000000 629089

9021 Győr Baross Gábor u. 4.

GYŐR, 1933

vitéz Szabó és Uzsaly könyvnyomda nyomása

360
P 20

AH 2271

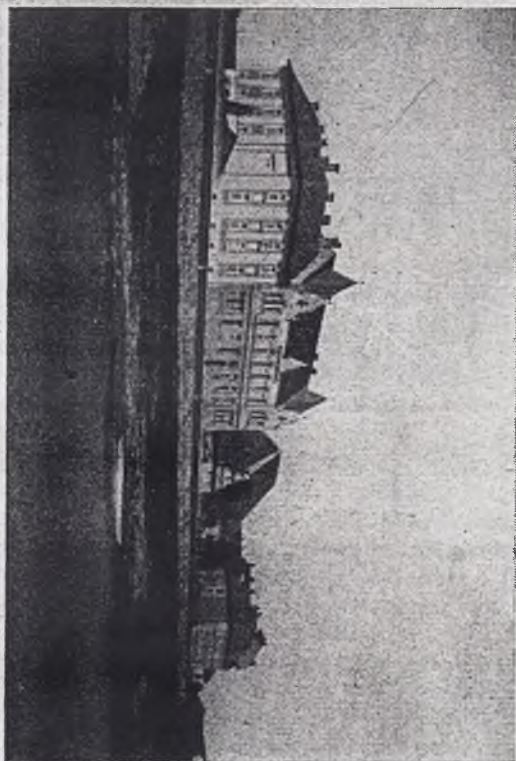

A győri evangélikus Szeretetház története 1883–1933.

Mikor a győri evangélikus Szeretetház igazgatója felkért, hogy a Szeretetház 50 éves történetét írjam meg, nem gondoltam, milyen nehéz munkára vállalkoztam. Nehézre azért, mert a Szeretetház kötetlékéből csak 3 éve, hogy megváltam s így hiányzik a történeti távlat, melyből a legutóbbi eseményeket helyesen megítélni lehet. Azután meg hiányzik nálam a kellő objektivitás is. Én ugyanis szívem és az egyházközség megtisztelő határozata szerint a Szeretetházzal elválhatatlan lelki összeköttetésben vagyok. Ha szabad a költővel szólanom: az nekem „lelkemtől lelkezett gyönyörű magzatom“. Elfogult vagyok, ha róla van szó. Ne csudálja a kedves olvasó, ha majd ebbe a történetírásba néha-néha egy kis líra is vegyül. De irásközben azután könnyűvé és gyönyörűséggé lett a munkám. Mert úton-útfélen az evangélikus hitből fakadó szeretet szép virágai-val találkoztam s bizonyágtevő igazsággént áll előttem a bibliai mustármag sorsa. (Máté 13, 31.) Kicsiny kezdetből nagy, áldott eredmény. És meggyőződésemmé vált, hogy a győri ev. egyházközségünkben természetsszerűleg fejlődött ki a Szeretetház

A mai hajlék.

ORSZÁGOS
• EVANGÉLIKUS •

77374

és annak intézményei, mert itt ösidőktől fogva együttjárt a hithűség az áldozatkész szeretettel s az odafennvalók keresése mellett meglátták a földi bajokat is, felvették gondját az Úr kicsinyeinek is. Ez az egyház rendszeresen gondoskodott mindig a „házi szegényekről“, templomajtainál perselyeket tartott a városi szegények javára, az u. n. alumnistákat (szegénysorsú gimnáziumi tanulók) egyes családok egész éven át élelmezték, a küzködő gyülekezeteket már az 1860-ban alakult gyámintézet előtt is gyámolították. A Zmeskál Sándor és József, idb. Peregi Mihály, Holczhammer Pál, Mészáros József, Vörös Mihály, Szax Lajos, Szeredy-Kováts József, Stelczer Dániel, Stinner Sámuel és mások alapítványaiból sok szegénysorsú diákot ruháztak, élelmeztek, akikből az a gyámolító szeretet nevelt értékes egyháztagokat. Az asszonyok közül pedig, ha nem is ismerték a diakonissza munkát, sokan hűséges szolgálói voltak az Urnak.

De akik figyelemmel kísérték az idők folyását és ismerték a nagy külföldi ev. egyházak már több évtizedes szeretetintézményeit, mint pl. Wichern János Henrik által a hamburgi Rauhes Haus-ban megindított belmissziói munkát és Fliedner Tivadar kaiserswerthi lelkész által az öskeresztyének példájára felújított áldásos diakonissza szolgálatot, — azok érezték, hogy ezek az úgyszólván alkalmi jócselekedetek nem merítik ki az apostoli parancsot: „egymás terhét hordozzátok s úgy töltsétek be a Krisztus törvényét“. S megérezték, hogy az akkor már jelentkező szociális mozgalmak helyes irányításából az evangélikus egyháznak is ki kell venni a maga köteles részét, hogy köveket, gátakat, hullámtörőket kell az eljövendő idők árja elé vetni a krisztusi szeretet által.

Karsay Sándor, a győriek egyik lelkésze, a nagynevű dunántúli püspök lelkében fogamzott meg először egy ilyen szeretetintézmény gondolata, mikor püspöki körlevélben 1883 október 21.-én felhívást intézett a győri gyülekezethez, hogy Luther Márton 400 éves születési évfordulóját ünnepelje meg hálaadó istentisztelettel s hogy ennek a nevezetes időnek emlékét örökítse meg az ünnepi offertóriumból és közadakozásból eredő valami jótékony intézmény által. A gyülekezet nagy megértéssel fogadta szeretett lelkésze és püspöke felhívását s elhatározta, hogy egy szegény- és árva alapra gyűjtést indít Luther Márton 400 éves születése emlékére. A jubileumi ünnepély szép lefolyása után, melyen 187 frt. volt az offertórium, — 1883 dec. 9.-én tartott közgyűlésen már határozott formát nyert a gondolat, mert kimondták, hogy „alapíttassék munkaképtelenekké lett és becsületben elaggott gyülekezeti férfi és nőtagok és árvák részére egy menhely“, — felhívja a közgyűlés a hiveket, önkéntes adakozásra és alapítványok tevésére, — felajánlja a nádorvárosi Martiny Julia-féle ház évi jövedelmét, — *Egerváry József* elnöklete alatt bizottságot küld ki az alapszabályjavaslat kidolgozására. Az alapszabályok csakhamar elkészültek s már a következő év február 2.-án tartott közgyűlés jóvá is hagyta azokat.

Megindult tehát a gyűjtés, melyre *Tóth Sándor* buzgó gyülekezeti tag vállalkozott. Az adakozást megkezdte egy magát megnevezni nem akaró egyháztag 500 frttal. Az eddig „Jótékony Alap“ név alatt kezelt 248 frt. tőkét a Szegény és árvaintézetnek adják. Az 1884. év végén már 8400 frt. volt együtt s a gyülekezet átengedte a Szegény és Árva-intézetnek 7000 frt.-ot érő nádorvárosi Martiny Júliától és Ráth Teréziától örökölt házát.

Martiny Julia is megérdemli, hogy szerény emléket állítsunk neki ezekben az egyszerű sorokban. Apja pozsonyi tanár volt, anyja győri származású: Zechmeister Rozina. Szülei halála után Győrbe költözött, hol házai és földjei voltak. A gazdag nő munkás életet élt, maga fonta fehérneműi fonalát, maga varrta meg a megszőtt anyagot. Művelt nő volt, festetgetett, zongorázott s korának németnyelvű komoly irodalmi termékeit mind ismerte. Németnyelvű naplót is írt, melyet Lám Frigyes, leánygimnáziumi tanár igen szépen ismertetett a Győri Hírlap 1929. évf. 151-ik számában. Áldott szívű, jótékony asszony volt. A nádorvárosi szegényeket állandóan segítette, hármát minden vásárnap vendégül látott asztalánál, egész éven át ételmezett néhány alumnistát. Ez a jó lélek minden vasárnap ott volt a templomban s naplójában megörökítette az ott hallott prédikációkat, sőt egy prédikációs könyvet a saját költségén ki is adott. A szegénysorsú hitrokonokat ellátta bibliákkal, énekeskönyvekkel. Végrendeletében nádorvárosi lakóházát, mely rokonával, Ráth Teréziával közös tulajdon volt, — az ev. gyülekezetre hagyta. *Ráth Teréziáról* közelebbi adatokat nem tudunk, csak annyit, hogy túlélte Martiny Júliát s az ő jó lelkével is bizonyára együtt érezett. Ez az ő házuk lett a Szegény- és Árvaintézet első otthona, mely eddig is barátságos hajléka volt szegénynek, árvának.

Közben szépen gyűltek az adományok és különféle felszerelési tárgyak, 1885 június végén 10.927 frt-tal lezárták a gyűjtést. Ez ideig a következő egyháztagok tettek alapítványokat: Strausz János 1200 frt., Ott Ernő 1000 frt., Mayer Károly 600 frt., Mayer Nándor 500 frt., Peregi Mihály 300 frt., idb. Spáth György 300 frt., Vázsonyi Lajos, a Győri I. Takarékpénztár, Fischer Károly, özv. Mayer Mihályné, Pe-

regi János, Peregi Imre, Taubinger Béláné, Grünwald János, Eöry Kálmán, Jencs Ferenc 200—200 frt., ifj. Späth György, Späth Gyula, Schrikker Testvérek, Zwickl Mátyás, Karsay Sándor, dr. Beliczay Elek, Nagy Pál, Grünwald János, Szalay János, Egerváry József, Egerváry István, Csukássy Károly, Grünwald József, Hechtl Frigyes, Falb Mátyás, Hechtl Konrád, Falk János, Szendrői Sándor, Weö-

Az első hajlék.

reös Jenő, Györgyi Pálné, Németh Elek, Kis Jenő, gróf Laszberg Rezső, özv. Angerer Károlyné, Rőmer Emil, Horváth Lajos, Póczi János, Schusztér Pál, Falb Ferenc, Hechtl Endre, Pauer János, Giffing Mihály, Boczor István, özv. Ráth Károlyné, Mayer Károly fia Lajos, Peregi Mihályné sz. Purgly Irma, Kolbe Nándor, Horváth Gyula, Kozma Imre 100-100 frt. Kivülük még a hivek százai adtak kisebb-

nagyobb adományokat. Áldott legyen az alapvetők emléke közöttünk!

Megindult a szervezkedés is. Árvaházi gondnokká választották *Peregi Imrét* s elnöklete alatt bizottságot küldenek ki az épület renoválására és a megnyitás előkészítésére. Megválasztják az első „árvaanyát“ Zakariásné Csányi Erzsébet személyében s neki 3 frt. havidíjat adnak, — ellenőrzését Falb Ferencné vállalta. Eöry Kálmánné, Ráth Károlyné, Kolbe Nándorné választmányi tagok élelmiszereket gyűjtöttek szép eredménnyel.

1885 december 8.-án adatott át a *Szegény- és Árvaintézet* magasztos rendeltetésének a helyzetnek megfelelően csendben, ünnepség nélkül. Két munkaképtelen öreg és négy árvagyerek volt az intézet első lakója. Az utóbb eltávozott öregek helyett két árvafiút vett fel a bizottság.

Az intézethez szép kert is tartozott, ennek szakszerű kezelésére s a gyermekeknek kerti munkához való szoktatására megválasztotta a bizottság *Benedek Adolf* tanítót, akinek buzgólkodása folytán a kert fedezte a háztartási szükségletet, sőt bizonyos jövedelmet is hozott. Az egészségi felügyeletet, beteggyógyítását *dr. Guttmann Lipót* (izr.) orvos végezte éveken át minden díjazás nélkül.

Igy húzódott meg a nádorvárosi csendes hajlékban az élet hajótöröttjeinek egy kis csapata, melyet a soha el nem fogyó szeretet napja sugárzott körül. A jólelkű hivek később is ellátták az intézetet élelemmel, erősítették pénzbeli adományokkal. Falb Teréz 100, Schöpf Sándorné 100, Bozzayné Grünwald Teréz 1000, Bálint Sándor 500, Póczy Mihályné 100, Strausz Mária, atyja emlékére 1000, Mayer Károlyné 1000, Barczy Jánosné sz. Katona Katalin 1000, Nitsinger Józsefné 200, Bálint Mihály

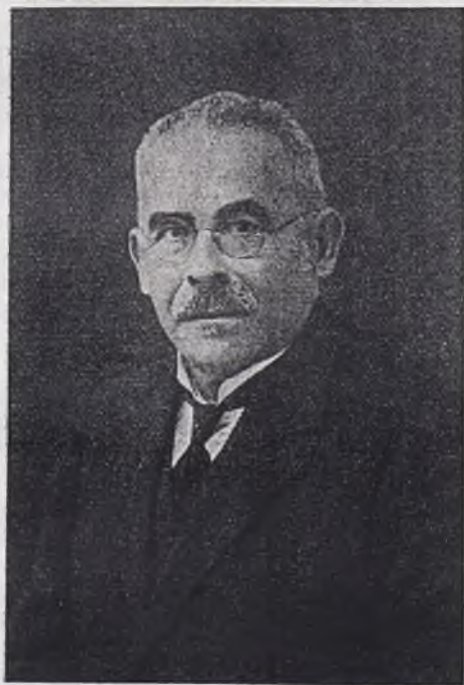
bizottsági elnöki első szereplése emlékére 500 frtot adományoztak a megnyitást követő években. Így nagyobb anyagi gondok nélkül folyt az öregek, árvák élete, sőt folyton gyarapodott a nehezebb időkre gyűjtött tőkevagyon, mely a 90-es évek végén már 45.600 koronára emelkedett.

Az intézet belső életéről nem sokat tudunk. Öregek felvétele és elhalálozása, árvák befogadása és valamely iparshoz való elhelyezése vagy továbbtaníttatása, vidéki konfirmandusoknak a tanítási idő alatt való ellátása, az épületek javíthatása körül folytak le a csendes események. Úgy látszik azonban, hogy az intézet belső élete körül idővel bajok is mutatkoztak. Volt gondnok, aki az anyagi ügyeket intézte, gazdasszony, aki a háztartást vezette, kertfelügyelő, aki plántált és öntözött, de nem volt vezető, nevelő lélek, aki atyai szigorúsággal, vagy simogató szeretettel pótolta volna azt, ami az ottlakóknak legjobban hiányzott: a szeretetet. A gazdasszonynak sem ideje, sem intelligenciája, sem tekintélye nem volt rendet, fegyelmet tartani s helyesirányú nevelést adni. Sok gondot okozott ez a jóakaró vezetőknek. Végre *Perlaky Elek* felügyelő tesz komoly lépést a bajok orvoslására. Azt indítványozza a közgyűlésen, hogy Benedek Adolf tanító nyugdíjaztatásával megüresedett egyik tanítói állást olyan egyénnel töltsse be, aki vállalja a Szegény és Árvaintézet felügyeletét s mint árvaatya az árvák lelki gondozását is. Mert a különféle kilengésekre hajlamos öregeknek fegyelem és ellenőrzés, az árváknak nevelés kellett. S felvetették ugyanekkor egy, a Nádorvárosban létesítendő 3 alsó osztályú vegyesiskola tervét is, amit azonban csakhamar el kellett ejteni megfelelő hely hiánya és pénzügyi okok miatt.

De az 1900. év augusztus havában megválasz-

tott *Borsody János* tanító már az intézetben kapott lakást s mint árvaanya kezdte meg működését, hol ezidőben 4 öreg és 8 árva volt gondozása alatt. Tanítói hivatása mellett nagy ambícióval fogott hozzá szép megbízatásához. Helyreállította a rendet, fegyelmet, szerető gondnal, nevelői hozzáértéssel kezdte a gyermekek lelki élete fejlesztését, irányítását. Velük dolgozott a tanulószobában, a kertben, megkedveltette velük a háziipar egy-egy ágát, a lombfűrészet, szalmafonást, árvaságukban erősítette bennük a vigasztaló tudatot, hogy az árvát el nem hagyja, ki mindnyájunk Édesatyja. *I'só Vince* lelkésszel, *Grünwald József* gondnokkal kedves karácsonyi estéket rendeztek, hogy ott a szeretet hajlékában megismerjék a szeretet igaz forrását a mi Urunk Jézust. Első évi árvaanyái jelentésében már olyan szép eredményekről számol be a szegény és árvaintézeti bizottságnak és közgyűlésnek, hogy neki elismerő köszönetet nyilvánítottak. Az eredményes működés sikerét mutatja az is, hogy ettől fogva az intézet beléletéről, állapotáról nyomtatott értesítést adtak ki, hogy a nagyközönség is vegyen tudomást az árvaház szép működéséről. Ezidőtájt az adományok is szaporodtak. Sok természetbeni ajándék érkezett a háztartáshoz. Alapítványokat tettek: Moód Gyuláné 400, Zwickl-család 520, özv. Jankó Mihályné 600, Grünwald Józsefné sz. Grünwald Katalin 1000 koronát. Áldás emlékükre! De egy adakozónak nevét különösen ki kell itt emelnünk. Egy szegény asszonyét, a Márk ev. 12. részében említett bibliai özvegyét, a mi templomunk egyik ajtajánál üldögélő koldusasszonyét, aki kezét sokszor kinyújtotta, hogy abba a jólelkek egy-egy fillért vessenek. Ez az asszony nem költötte el ezeket a filléreket, hanem eltette egy harisnyaszárba s mikor meghalt,

*PÁLMAI LAJOS,
a szeretetház igazgatója.*

mindenét, amije volt, 325 koronát az árvaházra hagyta! Özv. *Juhász Sándorné sz. Fehér-Éva* volt a neve. Óh, de sokan szégyelhetjük magunkat ő előtt és az Úr Jézus előtt, aki mindig ott ül most is a szegények pénzének ládája ellenében...

1902. évi június havában meghalt az egyházközség elagott lelkésze, *Karsay Sándor*. Benne puritán jellemű ember, bölcs egyházkormányzó, hűséges lelkipásztor, sok emberbaráti intézmény (egyet. Gyámintézet, Ker. Gyámolda, Tanári Nyugdíjintézet, Orsz. Prot. Árvaház) irányítója, gyámolítója távozott az élők közül. A győri Szegény és Árvaintézet is szívéhez volt nőve. Mikor már nehezebbre esett a járás, akkor is gyakran meglátogatta az ott gondozottakat s bizonyos, hogy egy-egy nagyobb alapítvány az ő közbenjárására jött létre.

Utóda lett *Pálmai Lajos*, tárnokréti lelkész, aki 1903 január havában foglalta el nagyatyja lelkészi örökségét. Most szíves elnézést kérek a kedves olvasótól, ha néha ezentúl első személyben írok. Nem szeretem ugyan a lelkészi szolgálatban az „ént” hangsúlyozni, mikor itt csak *Ő, az Úr* lehet minden mindenkben; de a történeti hűség és az események közvetlen megélése miatt nem tehetek másképen. Beköszöntő beszédemben a többek között azt mondtam, hogy én ide az Úr parancsából betegeket gyógyítani jöttem. (Luk. ev. 9, 2.) *Perlaky Elek* felügyelő üdvözlő beszédében azt mondta: a kor és a gyülekezet azt várja tőlem, hogy szeretetre tanítsam az elbizakodott önzést, erőt adjak a gyengéknek, vigaszt a szenvedőknek, reményt a csüggedőknek. Mikor *I'só Vince* lelkész társammal az első lelkészi konferenciát tartottuk, megállapodtunk, hogy a közös lelkészi teendők mellett ő különösen az adminisztrációs ügyeket intézi, én pedig a lelkipásztori gondo-

zást végezem. A munkatér tehát adva volt, csak munkatársakat kellett keresni. Ilyent találunk első-sorban szeretett felügyelő urunkban, Perlaky Elek-ben, aki, sajnos, betegeskedése miatt rövid idő múlva visszavonult az egyházvezetéstől, de búcsúzó beszé-dében már kitűzte a jövőben megvalósításra váró célokat: toronyépítés, nagyterem a vallásos előadá-sok tartására, az árvaház kibővítése, leányotthon, diakonisszák alkalmazása.

Méltó utódja volt a felügyelői székben *dr. Fischer Sándor*, akiben melegszívű, a változott idők vallási és társadalmi követelményeit megértő, ener-gikus vezetőt nyert a gyülekezet. A Szegény és Ár-vaintézet helyiségei egyre alkalmatlanabbak lettek az öregek és árvák elhelyezésére, testi és lelki neve-lésük irányítására. A buzgó árvaatya tanítói elfog-laltsága mellett nem tudott állandó felügyeletet gya-korolni a különféle jellemű és korú bennlakók felett. Az intézeti bizottság úgy akart a jelentkező bajokon segíteni, hogy egy hölgybizottságot választott, melynek tagjai felváltva látogatták az intézetet s fel-ügyeltek a háztartás menetére és árvák nevelésére. Majd segítségükre jött az 1906. évben alakult *Bel-missziói Egyesület*, mely *Späth Gyuláné* vezetése mellett különös gondjaiba fogadta a szegények és árvák ügyét. De legnagyobb baj volt az épület szűk és alkalmatlan volta az egyre többen jelentkező ár-vák befogadására. A város is ide akarta elhelyezni az általa gondozott evangélikus árvákat. A zsúfolt háló- és munkateremben nem lehetett kellő rendet és fegyelmet tartani, ami meglátszott a gyermekek hiányos iskolai előmenetelén és nem megfelelő ma-gaviseletén. Elodázhatatlan volt tehát egy új árva-ház építése. Erre a célra egyházközségünk a város-tól kért megfelelő telket, ahol az árvaház mellett egy

vegyes osztályú iskola is elhelyezhető lett volna. A város a vasúti állomás körül, a Páholynak nevezett fakereskedés helyén ajánlott fel ingyen 524 □-őt telket. Ezt azonban, — eltekintve attól, hogy az árvaház csendjét, főképpen pedig a tanítás nyugodt menetét állandóan zavarták volna az állomáson sűrűn közlekedő vonatok — a m. kir. belügyminisztérium nem hagyta jóvá utcaszabályozási szempontból. De az építkezés ügyét nem lehetett többé levenni a napirendről, azért egy szűkebbkörű bizottságot küldött ki a közgyűlés további intézkedések megtételére.

Időközben ismét szépen gyarapodott a Szegény és Árvaintézet alapja. Zathureczky Géza 2000, Holczhammer Samuné 200. Tüske István 1000, Römer Emilné (r. k.) 2000, Peregi Mihály 1000, édesapja, idb. Peregi Mihály alapítványának kiegészítésére 1400, a Révfalu-Pataháza-i volt fiókgyülekezet 3954, Macher Sándor 200, Thamm Frigyes 200 koronás alapítványt tettek. A gyülekezet átengedte az alumneumi alapokat 13,400 koronás összegben és Schriker Lajos 12.000 koronás alapítványát.

A Belmissziói Egyesület működése eredményeként említhetjük meg, hogy özv. Szakáts Péterné sz. Füßy Zsófia tette az első alapítványt, 100 koronát a diakonissza alapra, melyhez az egyházközség 500 koronát adott. Grünwald István és neje pedig a magános úrinők otthonára adott 200 koronát. Ugyancsak a Belmissziói Egyesület választmányában érlelődött meg a gondolat, hogy az árvaházi gyermekek és elaggottak gondozására a belmissziói előadásokból megismert diakonissanővéreket kellene alkalmazni, akik egész életüket szeretetszolgálatra szentelve, pótolhatják majd azt, akit az árvák édesanyjukban vesztek. Sajnos, azonban, ekkor még a pozsonyi diakonissza anyaház nővérhiány miatt nem

tudta teljesíteni kérésünket, de kedvező ígéretet kaptunk a jövőre nézve. Időközben a Szegény és Árvaintézeti bizottság elnöke, Bálint Mihály lemondott, utódául *Wölfel Pált* választotta meg a gyülekezet közgyűlése. *Dr. Zwickl Gyula* pedig önként vállalkozott az orvosi teendők ingyen való elvégzésére.

Az árvaház építése ügyében kiküldött bizottság munkája lassan haladott előre, mert sem megfelelő hely, sem a szükséges összeg nem állott rendelkezésre. Pedig a helyzet egyre tarthatatlanabbá vált a szűk és alkalmatlan helyen. Egy látogatásom alkalmával tett elszomorító tapasztalataimat előadtam a legközelebbi pénzügyi bizottsági ülésen s az elnökség lelkiismeretére apelláltam, hogy a lehetetlen helyzeten valahogyan segítsen. *Dr. Fischer Sándor* felügyelő igen szívére vette felszólalásomat s másnap korán reggel már a lakásomon volt s egy iratot tett elém: itt van az új Szeretetház. Az irat egy nyilatkozat volt *Bálint Mihálytól*, melyben kijelenti, hogy végrendeletében a gyülekezetnek hagyományozott 60.000 koronát azonnal rendelkezésre bocsátja az új árvaház építésére. Csodálatosak az Istennek utai. Ami a szegényasszonyt arra indítja, hogy összekoldult filléreit odaadja a nálánál talán még szegényebbeknek, — ugyanaz az érzés egy munkában eltöltött élet gazdag eredményét egy kézzvonással beleépíti egy ház fundamentomába! Lehet-e ez más érzés, mint a Krisztusban mindeneket egyesítő szeretet, lehet-e az ilyen adományokból épült háznak más a neve, mint *Szeretetház!*? Bálint Mihálynak többi nagy hagyományait elsodorta a háború zivatarra, de a Szeretetház él, fejlődik, jubilál és megőrzi nagylelkű alapítójának emlékét mindörökre.

Most már gyors tempóban indul meg az építkezés. A lelkészek felajánlják a Rába partján levő kert-

jüket az épület helyéül. A város telek helyett 10.000 koronát szavaz meg segélyül, tíz évre elosztva. Pályázatot írnak ki *Oberländer Sándor* műépítész tervei szerint, melynek eredménye, hogy *Káldy Mihály* építőmester vállalta az építést 112.950 korona összegért. A nádorvárosi árvaház tehát végső napjait élte, de ezeket is bearanyozta az az örvendetes esemény, hogy a pozsonyi diakonissza anyaház elismerte Győrt új állomáshelynek s ide küldte az árvaház vezetésére *Huber Etelka* és *Frühwirt Auguszt*a nővéreket. 1910 február 6.-án vezette be őket szent szolgálatukba *Pröhle Henrik* pozsonyi lelkész.

Borsody János 10 évi hűséges szolgálata után tehát ők vették át a két öreg és 11 árva gondozását, alkalmatlan helyen, nehéz viszonyok között. A kezdet nehézségei bizony megpróbálták az ő erejüket, szeretetüket is, de a szolgálatban való hűségüket nem gyengítették. A lelkészekkel testvéri egyetértésben éltek s kezdettől fogva gyülekezeti munkát is végeztek az árvaházon kívül. Az első évben ápolásban részesítettek 13 egyént 54 napon és 72 éjjel. Látogatásaik száma volt 350, ezek között 190 esetben nyújtottak segélyt és tanácsot szegényeknek és betegeknek. Hogy Isten országa ügyében mennyit tettek, azt nem lehet számokba foglalni, annak számon tartója az örökkévaló Isten. A nagyközönség is figyelemmel kísérte és méltányolta a megindult szép munkát. Felhívásunkra 15.000 korona önkéntes adomány gyűlt össze a Szeretetház építésére. Bizakodó hittel és hálával a jó Isten iránt kezdtünk a munkához, de aki olyan szeretettel kezdeményezte, — fájdalom, — nem érte meg a végét. *Dr. Fischer Sándor* felügyelő meghalt 1910 május 7.-én, mielőtt valóra vált volna az ő álma: a Szeretetház. Kedves, jó emlékét meg-

örzik egyházközségünk évkönyvei és a róla mindig hálásan emlékező Szeretetház.

Utóda *dr. Fischer Gyula* felügyelő — *Fischer Elemér* bizottsági elnökkel együtt — nagy lelkesedéssel folytatta a megkezdett munkát, mely, Isten

*BÁLINT MIHÁLY,
a szeretetház jöltevéje.*

segítségével 1912. évi március havában véget ért. Március 24.-én adta át a szép épületet magasztos rendeltetésének örvendező, nagy gyülekezet előtt *Gyurácz Ferenc* püspökünk. Az egységes vezetés érdekében igazgatónak választották *Pálmai Lajos* lelkészt, vezetőnővérnek *Huber Etelka* nővért, kinek

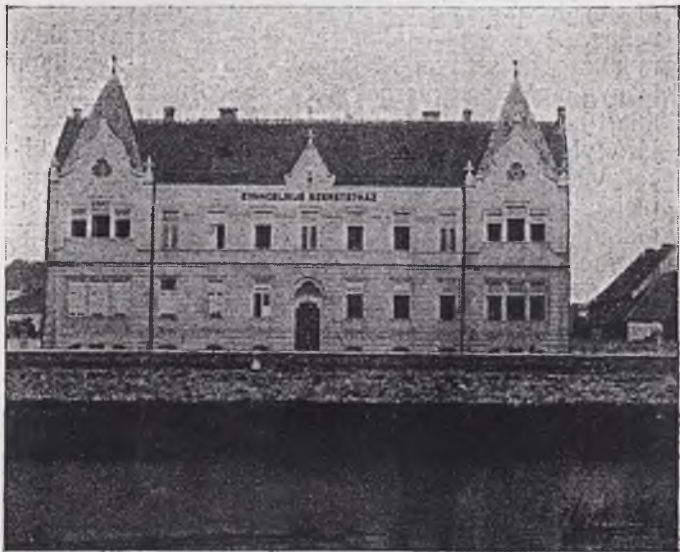

segítője volt *Trauer Irén* diakonissza. Az új épületben a szeretetmunka többfelé tagozódott. Az árva-házban volt 15 gyermek, a menházban 4 elaggott nő. Külön szobák voltak a magános nők befogadására, hova elsőnek *Szabóné Smikli Julianna* költözött be, aki hálából ingatlanait az egyházközségnek adományozta. Még azon év őszén megnyílt a leányinternátus is 25 vidéki középiskolás növendékkel, kik szerető otthont, gondos felügyeletet és lelki irányítást nyertek és pedig valláskülönbség nélkül. Tágas, világos dolgozó szobák, hálótermek, fürdőszobák, betegszoba, zeneterem, mind szépen, ízlésesen felszerelve, tették kedvessé, igazi otthonná az új házat. Egyedül a nagyterem mutatkozott kicsinynek már az első vallásos előadások alkalmával. Azt talán mondani is felesleges, hogy az új házba új szellem is költözött. Tisztaság, rend, munkásság, egymás szeretése és segítése tették kellemessé az ott tartózkodást, templomhangulatos megnyugvássá a naponkénti áhítatos istentiszteletek. Sokszor láttam, mikor egy kis árva, vagy leánynövendék szeretettel bújt a kedves nővér ölébe s olyan nehezére esett, hogy nem mondhatta neki: édesanyám. Pedig az volt. Ennek az értékmérése is az Isten országa statisztikájába tartozik.

A már említett 15.000 korona gyűjtésen kívül ez időben adakoztak a Szeretetházra: Jents Ferenc 2000, özv. Kozma Kálmánné 2000, Mayer Nándor emlékére családja 2000, Varga Miklósné 400, A győri ev. egyházmegye Barcza Gézáné emlékére 200, Relle Dániel 400 koronát. Mennyi könnyet lehet letörölni, mennyi bánatot elosztatni, mennyi jót tenni a szeretettel nyújtott földi javakkal!

Mikor ilyen szépen megindult a győri gyülekezetben a szeretetmunka, mikor az 1914. évi márciusi

közgyűlésen már 198.980 korona tiszta vagyont mutatott a Szeretetház vagyonmérlege, akkor zúdult ránk a világháború pusztító fürgetege, mely megakasztotta fejlődésünket, elvitte vagyonunkat, szétszórta gondozottainkat. Mivel elég férőhelyük volt,

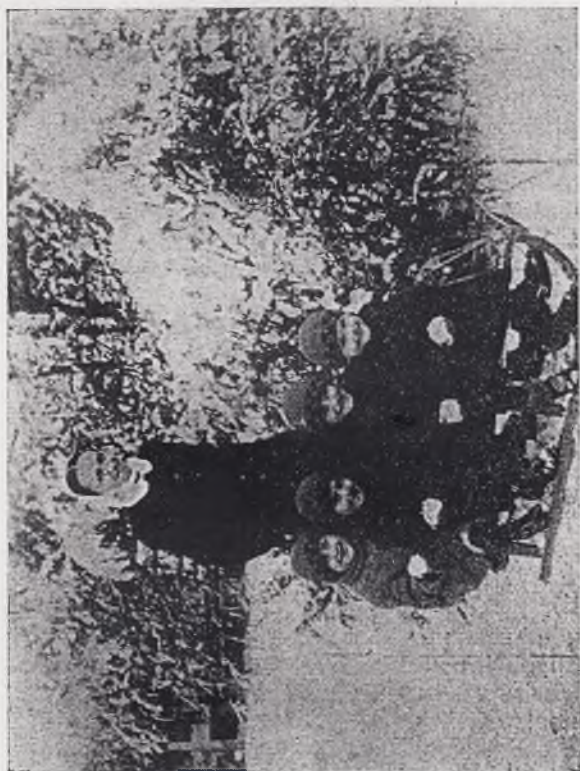
A második hajlék

mindjárt a háború első hónapjaiban felajánlottuk a Szeretetház nélkülözhető részeit kiegészítő kórháznak. A Belmissziói Egyesület tagjai, élükön Späth Gyuláné elnökkel 25 ágyat szereltek fel és a sebesült katonák ételmezésénél is szívesen teljesítettek szolgálatot. A sebesült és beteg katonákat a diakonisszák

*2

hüségessé gonddal és hozzáértéssel ápolták *dr. Schröder Gyula* hitrokon orvos vezetése mellett. A győri és győrvidéki hívek olyan bőségesen ellátták a kórházat adományokkal, hogy a szerető gondozás mellett elsőrendű ellátást tudtunk nyújtani szenvedő honfitársainknak. Volt is jóhíre a szeretetházi kórháznak nemcsak a sebesültek között, de a hadvezetőségénél is. A megsokasodott teendők mellett a szokott munka sem szenvedett hiányt. Sőt mivel az állami leánygimnázium internátusát a háborús nehézségek miatt nem tudták megnyitni, mi helyeztük el az odajáró vidéki leányokat az állami felszerelések kölcsönvétele mellett. Volt ez időben 40 is az internátusi növendékek száma. Ekkor küldte hozzánk szolgálatra a pozsonyi anyaház a harmadik diakonisszát, *Tarján Róza* nővért.

A háborús évek vége felé azonban mind sűrűbben jelentkeztek nálunk is az általános bajok: élelem-, tüzelő- és ruhahiány és ezeknek nyomán a drágaság. Megjelent számadásunkban az első deficit 2726 korona összegben, mely egy év múlva már 8500 koronára emelkedett, úgyhogy a szeretetházi bizottság az 1918-ik tanév végén az internátus bezárását indítványozta. De a pénzügyi bizottság, mivel 20 leány jelentkezett felvételre, még fenntartotta az internátust. Egyes buzgó belmisszióegyesületi tagjaink élelmiszereket még tudtak a vidéken gyűjteni, de tüzelőanyagot a legszorgalmasabb utánjárás mellett sem lehetett beszerezni, azért az internátust 1919 január végén mégis kénytelenek voltunk megszüntetni. Csak az árvaházat tartottuk fenn minden áldozatra elkészülve. De ez se tartott sokáig. A pozsonyi anyaház visszahívott egy nővért s az intézetben csak 2 öreg és 10 árva maradt. Üresen álló helyiségeinket részben magánlakóknak adtuk ki, részben lefoglalta

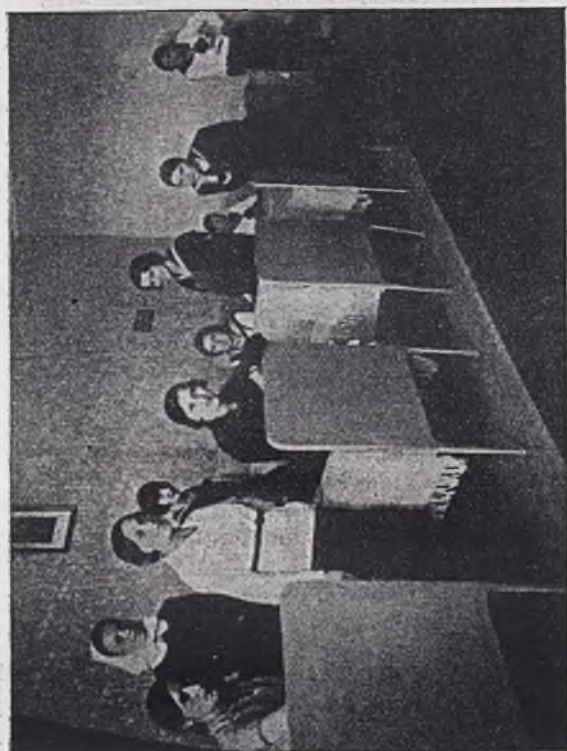

A szeretet melegítői még a tél is kitérőzik.

a katonai dandárbírótság. A tanácsköztársaság szomorú idején pedig megjelent a Szeretetházban két politikai megbízott és azt u. n. köztulajdonba vette. Mikor az igazgató az állami bútorok kivételét kérte, kijelentették, hogy „itt minden a miénk”. Kijelentették, hogy az árvaház fenntartásáról ők fognak gondoskodni. Ilyen körülmények között az igazgató nem volt hajlandó a felelősséget vállalni, azért a még meglévő élelemkészletet elosztotta az öregek és árvák között s rokonaikhoz elbocsátotta őket. Igaz, hogy ezért először a forradalmi törvényszék elé akarták állítani, de utóbb kérésre fogták a dolgot s az utcáról felszedett gyerekeket helyeztek a Szeretetházba s egy központi konyhából ételmeztek őket. Ekkor végeztek a diakonisszanővérek: Huber Etelka és Trauer Irén valóban önfeláldozó szolgálatot egyházunk érdekében. Mikor kívülről a vallástalanság, önzés, tisztátalanság hullámai ostromolták a házat, — bátor, Istenben bízó lélekkel álltak az őrhelyen, mikor elnémult az összeterelt gyermekek ajkán az imádság, az ének, — ajtójukat behajtva keresték az erőt a maguk imádságában. Milyen erős is tud lenni az Istenben bízó, imádkozó, szerető női lélek, mikor tudja, hogy nem embereknek, hanem az Urnak szolgál!

Az u. n. tanácsköztársaság természetesen nem tudott olyan intézetet fenntartani, melynek szegelyeköve a Krisztus, törvénye a szeretet volt. Bukásával összeomlott ott is minden, elvitték a vagyont, bútorokat, konyhaszereket. Helyiségeinket később lefoglalta magának a Lakás-Hivatal, néhány szobát menekülteknek adtunk ki, bútoraink megmaradt részét egy nagyobb terembe zsúfoltuk össze. A diakonisszanővérek munka hiányában visszamentek az anyaházba. Árva lett az árvaház...

Előszoba a leányintézetben.

Sokáig tartott az árvaság. De az élni akarásnak jelei már korán mutatkoztak. *Dr. Fischer Gyula* felügyelő és *dr. Dukavits Vilmos* szeretetházi bizottsági elnök 1920 jún. 11.-én tartott bizottsági ülésen már az újra való megnyitás gondolatát vetették fel. De az egyre fokozódó drágaság és pénztelenség miatt még nem volt az lehetséges.

A háborús időkben folytak be kegyes adományok: Kozma Imre hagyatékából 27.549 K, özv. Peregi Mihályné 1000 K, özv. Schusztér Pálné 1000 K, Relle Mátyás 500 K. De ezek is a több százezerre rugó hadikölcsönök sorsára jutottak.

Az idők jobbrafordultával azonban nem késett az egyházközség a Szeretetházat újból megnyitni. 1925. év szept. 1.-én benépesültek újra helyiségeink. Az internátusba kellő számú növendék jelentkezett, öregek, árvák elfoglalták előbbi helyüket. De most meg az intézet belső vezetése állított nehézségek elé bennünket. A trianoni igazságtalanság elszakította tőlünk ősi városunkat, Pozsonyt s vele az ev. diakonissza anyaházat. Idegen állampolgárokká lettek diakonisszáink s az ottani vezetőségnek nem volt többé módjában hozzánk, előbbi állomásukra növényeket küldeni. Csak hosszas tárgyalás után tudtuk kieszközölni, hogy Pozsony elbocsátotta s végleg átengedte a győri Szeretetháznak *Mórotz Katalin* nővért.

Ezek a nehézségek érlelték meg bennünk azt az elhatározást, hogy Isten segítségével magunk indítjuk meg Csonkamagyarországon a diakonisszaképzést. Mivel erre a célra meg tudtuk nyerni vezető nővérül, később főnöknőül régi, kedves nővérünket, *Huber Etelkát*, komoly elhatározással, Isten nevében megnyitottuk 1926. év szeptember havában 6 jelentkező fiatal hajadonnal a diakonisszaképző intézetet.

Az elméleti oktatást az igazgató-lelkész és a vezető nővér végezte, gyakorlati kiképeztetésüket a győri közkórházban nyerték a növendékek. Egy év múlva 4 kiképzett diakonisszanővért bocsátottunk ki a szent szolgálatra. Hogy szükséges és áldásos volt a gyülekezetnek ez az elhatározása, mutatja az, hogy most már 23 nővér 7 állomáson tesz felbecsülhetetlen szolgálatot a nevelés, az ev. szeretetmunka, az evangélizálás s a belmisszió ügyének.

Fájdalom, ezt a kedvező fordulatot nem érte már meg Szeretetházunk nagy barátja, *dr. Fischer Gyula* felügyelőnk, mert az 1925. év utolsó napjaiban elhunyt. Betegsége alatt is sokat foglalkozott a Szeretetházzal s csak sajnálattal gondolhatunk arra, hogy a jövőre való terveit a nehéz idők szinte tragikus módon megghiúsították. Kegyelettel fogjuk emlékélt megőrizni! Utóda a felügyelői székben *dr. Dukavits Vilmos* lett, akí a legújabb időkig bölcs vigyázással, erős hittel és megértő szeretettel vezette egyházunk és a Szeretetház sokszor nehéz ügyeit.

Háborús veszteségeinket Isten csodálatos kegyelme lassanként feledteti velünk. Sok jólelkű embert küld gyámolításunkra. Szeretetházunkban nyert nyugodt otthont élete végső napjaiban *Falb Károly* magánzó, akí megőrzött nagyértékű ősi örökségét a Szeretetháznak hagyta. Igaz szeretettel örökítjük meg itt *Gay Károly*, ny. polg. isk. tanár emlékét is, akí nemcsak lakója, nemcsak jóltevője volt a Szeretetháznak, hanem őszinte, igaz családtag, akí velünk tudott örülni, ha örömünk volt, velünk tudott aggodni, ha gondjaink voltak. Megtakarított vagyonát odaadta, mikor arra szükségünk volt! Hála Istennek, még a mi otthonunkban él megelégedett békeségben *Fadgyas Mária* ny. tanítónőnk, akí áldozatos szeretettel kíséri minden ügyünket. Megőrizzük özv.

Stefkovits Sándorné elhunyt hitrokonunk emlékét is, aki Ujvárosban értékes házat hagyott örökségül a Szeretetháznak. Az utóbbi években még a következő adományokat kaptuk:

A Szeretetház részére:

Az 1919. évben összesen 3.791 K, benne özv. Szalay Sándorné 2000 K és Éger Károly és neje 1000 K alapítványa.

Az 1920. évben 20.770 K, benne amerikai segély 20.000 K.

Az 1921. évben 3.631 K, benne I. van Dijk oldemarkti lelkész adománya 1000 K, Egyetemes gyámintézet 1000 K adománya.

Az 1922. évben 11.710 K, benne 3.000 K államsegély, Schmikli András 3.000 K adománya.

Az 1923. évben 405.995 K, benne Neuwirth Joachim fatelep bérlő 300.000 K adománya.

Az 1924. évben 10,721.000 K, közte Névtelen 10,000.000 K adománya.

Az 1925. évben 46,961.775 K, benne Schmikli Károly és András 1,000.000 K adománya. Dr. Barcza Dezső 1,500.000 K gyűjtése, Szabó József 1,055.000 K gyűjtése, Népjóléti és munkaügyi minisztérium 10,000.000 K adománya. Dr. Ágoston László 5,000.000 K adománya, Egyetemes Gyámintézet 2,560.825 K adománya, Győrváros adománya 5,000.000 K.

Az 1926. évben 23,595.250 K, benne amerikai segély 10,000.000 K, Kovácsics Sándor 10,000.000 K adománya.

Az 1927. évben 1,001 P 26 f, benne Népjóléti min. 500 P segélye, dr. Kovácsics Sándor 160 P adománya.

Az 1928. évben 545 P, benne amerikai testvérek 100 P adománya, Győri Gyámintézet 150 P, Egyet. Gyámintézet 100 P adománya.

Az 1929. évben 1.037 P 52 f, benne Győri Gyámintézet 160 P adománya.

Az 1930. évben 1.047 P 04 f, benne Egyet. egyház 200 P, Győri Gyámintézet 180 P, Egyet. gyámintézet 100 P adománya.

Az 1931. évben 3,055 P 07 f, benne dr. Höfer Vilmos 100 P, Nádorvárosi özvegy 100 P, özv. Mayer Nándorné gyermekei 100 P, Névtelen 1.000 P, 100 P, 100 P, Gusztáv Adolf Egyesület 677 P 77 f adománya.

Az 1932. évben 1.198 P 50 f, benne Győri Gyámintézet 178 P, Schöpf Gusztávné emlékére 100 P, Gusztáv Adolf Egyesület 100 P, Nádorvárosi 100 P, N. N. 100 P adománya. Ezenkívül Népjóléti minisztérium 15.000 P építési segélye.

Az 1933. évben szept. 7-ig 442 P 92 f. Ezenkívül a Szeretetház bővítésére a Gusztáv Adolf Egyesület adománya 1.192 P 03 f, a belügyminisztérium adománya 3.000 P.

A Szeretetház részére újabb alapítványok és hagyományok:

1. Berger Kálmán emlékére 1925-ben 80 P.
2. Kozma Kálmán és neje alap. 1926-ban 100 P.
3. Pálmai Lajos lelkész emlékére az egyházközség által 1928-ban tett alapítvány 1000 P.
4. Néhai dr. Barcza Dezső és Géza emlékére 1926-ban tett alapítványból eddig befizetve 1000 P.
5. Péter Istvánné hagyománya (1933.) 600 P.

A Diakonisszaképzőintézetre adományok:

Az 1926. évben 10,041.000 K, benne helyi gyámintézet 1,500.000 K, Győri evang. egyházmegye 1,600.000 K adom., Egyet. gyámintézet 1,000.000 K, Dunántúli egyházker. gyámintézet 1,000.000 K adománya.

Az 1927. évben 675 P 59 f, benne Csemez István 150 P adománya, Egyet. gyámintézet 100 P adománya.

Az 1928. évben 190 P 16 f.

Az 1929. évben 2.423 P 07 f, benne Egyet. egyház 500 P, Gay Károly 1000 P adománya.

Az 1930. évben 745 P, benne az egyház 200 P adománya.

Az 1931. évben 531 P 54 f, benne Egyet. egyház 100 P adománya.

1932. évben 1092 P 50 f, benne diakonisszák perselypénze 150 P, N. N. diakonisszák harmoniumára 100 P, N. N. 445 P adománya.

Az 1933. évben szept. 7.-ig 1.387 P 59 f, benne Gusztáv Adolf Egylet adománya 1.192 P.

Milyen drága dolog az, hogy a Szeretetházat ilyen sok jóember szereti!

Értékes bizalomnak a jele az is, hogy az állami intézetek is gyakran helyeznek ide prot. vallású árvákat, akikért ellátási díjat fizetnek. Jelenleg 25 ilyen árvagyermeket gondozunk.

Dehát a kérlelhetetlen idő elhaladt felettünk. Akik ott voltunk a győri egyházközség szeretetintézményei bölcsőjénél, egyre jobban gyengülő szemekkel — de boldog hálával — látjuk annak megnövekedett arányait. Előbb *I'só Vince*, aztán *Pálmai Lajos* és *dr. Dukavits Vilmos* tették le a szolgálat győ-

nyörüséges igáját. Új erők léptek a régiek helyébe. *Dr. Kapi Béla* püspök, *Túróczy Zoltán* lelkész, *Miklós Mihály*, majd *dr. Höfer Vilmos* felügyelők ifjúi lendülettel, apostoli buzgósággal eredményesen szolgálják egyházunk s a Szeretetház ügyét. A régi női gárda is új vezért nyert *dr. Kapi Béláné* úrnő tisztelt és szeretett személyében, aki a Belmissziói Egyesület tagjaiban ébrentartja s fokozza az áldozatos szeretetet szeretetintézményeink iránt. A szeretetházi bizottság — élén elnökével, *dr. Vidonyi Sándorral* — példaadó buzgósággal intézi a Szeretetház gazdasági és egyéb ügyeit.

Sokszor említettük illetékes helyen, hogy milyen nagy érdeklődés nyilvánult meg kezdettől fogva a magános nők otthona iránt. A nehéz időkben egymásután kellett sajnálattal elutasítanunk olyan magános nőket, akik Szeretetházunkban szeretnék volna leélni utolsó éveiket. S nem tudtunk nekik helyet adni. Azután meg a diakonissza nővérek számának örvendetes emelkedése miatt — nekik is. szükséges, hogy fárasztó munkájuk, virrasztásaik után csendes otthoni pihenés várja őket. Az 1933-ik jubiláris esztendő ezt is meghozta nekünk. Államsegélyből, szeretetházi és a diakonissza-alapokból, *Mayer-család* és *Fadgyas Mária* kedvező kölcsönéből — *Oberländer Sándor* tervei és *Káldy Barna* műépítész vállalatában *Jausz Lajos* II. felügyelő lelkiismeretes ellenőrzése mellett felépült a Szeretetháznak új szárnya, a *Gusztáv Adolf Otthon*. Ez a szép és gyönyörűen berendezett épület azért viseli ezt a szép nevet, mert az evangélikus hithűség, az áldozatra kész szolgálat és testvéri szeretet tégláiból épült s az lakik annak minden zugában, honnét a halálban is bizakodó, Istenhez emelő biztatásként zeng felénk a hős Gusztáv Adolf éneke: „*Ne csüggedj el, kicsiny sereg!*”

Eddig történetet írtam, befejezésül szeretnék a jövőbe vetni egy tekintetet!

Az ó-testamentomi prófétáknak a jövőbelátás csodálatos tehetségét az Istenben vetett hit, a történelem ismerete és népük sorsáért aggódo szeretet adta. A jó ügy diadalát Istentől váró és Öreá hagyó embereknek most is megadatik a jövőbelátás tehetsége...

Mikor mi *I'só Vince* lelkesztársammal és *Zongor Béla* hitoktató s.-lelkésszel 1906. évben a belmissziót ismertető előadássorozatot tartottunk, én utolsó előadásomban egy képet állítottam hallgatóim elé: „Ott, hol most a lelkészek kertje van, a Rábatöltes mellett egy nemes szépségű palota áll, homlokzatán ez a felírás ragyog: Evangélikus Szeretetház” — és 1912-ben valóra vált ez az én látásom.

Az 1928. esztendőről szóló gyülekezeti évkönyvben a Szeretetházról szóló jelentésem végén ezt írtam: „Szeretetházunknak van két üres tűzfala, ami esztétikailag sem valami szép látvány, sőt örökös emlékeztető arra, hogy ott valami befejezetlenség van, ami továbbfejlesztésre vár. Szeretnénk mi ezekre az üres falakra valamit írni a soha el nem fogyó szeretetről...” és 1933-ban odakerült ez a felírás: *Gusztáv Adolf Otthon*.

Még a másik tűzfalra is lesz valami írtnivalója az ev. hithűségnek és szeretetnek. Oda kerül majd az új leányiskola. A Gusztáv Adolf Otthon oldalfrontja is vár azonban valamit. Ugy van megépítve, hogy a fatelep felé folytatást vár.

Az első évben diakonissza nővéreink a betegápoláshoz szükséges gyakorlati kiképzést a győri kórházban nyerték, hol mindenki, az apácák is, szeretettel fogadták és irányították őket. Csak az apácaápolók egyházi főhatósága tiltakozott az ő né-

hány heti kórházi tanulásuk ellen. Azóta megszállott területre kell menniök a győri ev. diakonisszáknak, hogy a szükséges — és róm. kath. betegek számára is mindig készségesen nyújtott — betegápolási szolgálatot elsajátítsák. Az irgalmas szamaritánusnak személyt nem válogató s Urunk Jézus által például állított gondoskodó szeretete s az az utasítása: — te is ekképpen cselekedjél — kötelez minket arra, hogy szedjük össze a papok és lévíták által az útfélen hagyott betegeket s helyezzük el őket egy házban, melynek ez a felirata: *Evangélikus Szanatórium*.

Arra kérem a kedves testvéremet, aki ezt a történetet elolvasta, gondoljon igen sokszor erre a feliratra, imádkozzék érte s kísérje Isten országának csodálatos fejlődését áldozatos figyelemmel, — meglátja, hogy meg fog valósulni ez a mi elgondolásunk!

Meglehet, hogy mire megvalósul, mi már csendes síri álmunkat alusszuk, — de édes lesz az is, mert az Istennek e földön épülő országához hitünkkel, szeretetünkkel és áldozatunkkal mi is vihattunk egy porszemet. És milyen áldott dolog lesz az, ha a győri egyházközségre és annak hiveire is állanak az apostol szavai: „Mindenkor hálaadással tartozunk Istennek atyámfiai, tiérettetek, amiképpen méltó is, mivelhogy felettébb megnövekedék a ti hitetek és mindnyájatokban bővölködik az egymáshoz való szeretet“. — II. Thess. lev. 1, 3.

A győri evangélikus Szeretetház statisztikája.

1. A *diakonissza anyaházban* van 23 nővér, akik közül külső állomásokon működik Börcsön 2, soproni gyülekezetben 3, a soproni Theológus Otthonban 1, a kőszegi gyülekezetben 1, a kőszegi Gyurácz Ferenc leánygimnázium internátusában 1, az orosz-házai gyülekezetben 1, a budakeszi-i epileptikus otthonban 1, a győri Csillag-szanatóriumban 3. A szeretetházban teljesít szolgálatot 5. A többiek magánbetegápolást végeznek.

2. A *diakonisszaképző-intézetben* van 6 diakonissza jelölt.

3. Az *árvaházban* van 14 árva leány és 12 árva fiú.

4. A *napközi otthonban* az 1932—33. tanévben volt 32, a Belmissziói Egyesület által ebédre beosztott gyermek. Hét közülük egész napra a szeretetház lakója volt. Az új tanévben csak később kezdődik meg az akció.

5. Az *internátusban* van 17 növendék.

6. A *Gusztáv Adolf Otthonban* van jelenleg 5 lakó.

7. A *szegényintézetben* van 14 nő.

